

Kugboŋu kun sòò

Toobii

puee

Tibɔkilkaal

Toobiyeel nì u-jipɔɔn Toobii maam nee náan nì itiin in ti pée tiihée ní. Tibɔti nee tútuñ tikpil ní ki lèekí Isirayeel yab dican̄ku kubɔ kun yúl nì Unimbɔti deedeeyee ki dàkà. Asuur yab di nìn cúú-bi kuyun̄u ki cūnni Niiniifi tiŋkin ki wāatì ní Samaarii nín lítì (abin 722 ki wāatì ní Yeesu nín dómín duulinyan.) Nnaabu ŋun jéetì kudican̄u nee puee, Toobiyeel nì u-jipɔɔn pɔɔn bi-ba ki nóó Juuda yab marab kii an nín bālifi puee. Bi nín bóntì kí ŋá puee, ntuun Rafayeel dū ŋu-pɔŋkpaan̄u ki tútuñ-bi. Ntuunee nìn dū ŋu-ba ki tī kii bi-nabiki kin bi nì kì pēē dinimbɔtinoolee ní ki tútuñ-bi.

Toobii gbɔŋku là kí dàkà Juuda yab bin yāl ki bí nnicantimunee ní ki tī-bi kunyannyaau. Kugboŋuee téetí-bi marab bin Isirayeel yab bin yú nì Unimbɔti deedeeyee máan kí nīn ŋúbée. Bíñ di sá á nīn tó a-baabi, kí nīn pūñ biwɔfib tiwan, kí nīn mēé ŋwimmeem, kí nīn tútúñ a-juti ní kí cáá unimpu kí nóó nì Unimbɔti lammi. Unimbɔti nibul yaa nóó an marabee, bi làá ŋmā kí nyā bi-ba bin kansikin bi kòd baa nyí Unimbɔtee cee. Kí kūtèe, Unimbɔti kaa làá taañ kí jòon-bi, kun puee bi sá deedeedambi ki nóó Unimbɔti nì dipɔbil diba.

Toobii gbɔŋku bí mili pu ní. Kubɔ fɔkò, ní kubɔ kaa fɔkò. Kugboŋu kun ti dūu náatì doo nee pil nì bi nín péé péé ki ŋmān kugboŋu nee puee ní.

.....

1 ¹Toobiyeel jipɔɔn Toobii tuun̄ŋi gbɔŋku ɔti sò. U-naanja di nìn sá Ananiyeel. Ananiyeel nìn sá Aduweel jipɔɔn ní ki sá Gabayeel naantiiu. Bi-kɔkɔ nìn sá Asiyeel maaliŋun, Neefitalii^a naakookun ní. ²Toobii nìn kòd Neefitalii tiŋkin, Galiilee Yilpu pú, kitij kin bi yī Tiisbee ki bí Kadeesi tiŋki ŋgan pú, Asɔɔr tiŋki ŋwiin̄ nyalan̄ki pú nì Fɔɔɔr tiŋki ŋgiil púee ní. Niin ní

bi nìn cúú-u ki cūnni Asuur tiŋkin kuyun̄u ŋyunti ŋun ní Salmanasaar nìn sá kitij gbanti ɔtiuee.

Toobii circir bítam

³Mama Toobii, m cōom̄ mbaam̄on saŋŋu poon ki túñ atunnyaan m-maŋfal wiŋyi kɔkɔ poon. M nìn pūñ m-nabiyaamu nì m-timbundin nib bin bi nìn cúú nì mi ki cūnni Asuur tiŋkin Niiniifi

^a 1.1 Neefitalii: kpèè Joos 19.32.

kuyunjee tiwan. ⁴Ijyunti nun m nín sá unaacimpɔɔn ki nín dáá bí m-tiŋkin Isirayelee, m-naanja Neefitalii naakookun kɔkɔ yab nín cúú bi-ba ki yákatii ubɔti Daafiidi dicaŋkun yab ni Jeerusaleem tiŋki. Kitiŋ gbanti mun baba ní Unimbɔti nín lēē^b Isirayeel naakɔti kɔkɔ kansikin bí nín n̄áań niin saraabi. Niin ní bi nín máń kunimbɔtidii, Unimbɔti kɔŋkooŋŋu ní ki nín dū-ku ki sù kú nín sá ki tī bin làá dáá páannée. ⁵Galiilee jooŋŋi kɔkɔ puee, m-dicaŋkun yab ni m-naanja Neefitalii naakookun yab nín n̄áań saraabi ki tì disindaariyanabil din Isirayeel ɔtiu Jeerooboowaam nín máń ki síiń Daani tiŋkinee. ⁶Mamee, m nín cá iyunti iba poon Jeerusaleem m-baba jiŋaaliib yuntiŋu, kii Mooyiisi nín nín tī Isirayeel yab^c mara un làá nín bí kí nín cá jaanjaanee puee. M nín cǎn m-jinɔfikaati ni m-waŋkuti tin bi péé ki mǎlee ni m-waŋkuti saalaatiiti ni m-piiti kuti tin bi péé péé ki cánee Jeerusaleem tiŋkin ⁷ki cáa tii Aarɔn jipɔmbi bisaraŋaliibi bí dūú n̄á saraabi nsaraafan pu. M nín gíti tii Leefii yab bin nín bí Jeerusaleem ki tūń ditundee bilee ni ndamam ni ɔliifi kpam ni greenaadi biliŋ ni fiigi biliŋ ni isufi in kínee biliŋ saalaatiiti. M nín gíti nyáfi m-gaajawanti ní kí lēē poon tisaalaatiil tililiitiil, ní kí cáá animbil gbanti kí cunn̄i Jeerusaleem kí yákatí. ⁸M nín gíti lēekí tisaalaatiil titataatiil ki tii atanŋkpiibil ni bikpiipoobi ni

binicambi bin nín kòd Isirayeel yab kansikinee. Abin ata kamaa poonee, m nín cǎn tiwampɔkaal gbanti ki tii-bi ní man ni bi nín kpáfi ki jīń tijin dicilpu, kii Mooyiisi marau nín nín síiń-ti puee, ni ti-baa Ananiyeel na Deeboora nín nín bífi-mi puee. Di sá yii m-baa nín dōoń u-ŋaliŋu pu ki yánti-mi. ⁹M nín cíkítèe, m yōoń m-baabi naakookun ní unimpu. U nín mǎl-mi kibininjabiki ní m pú-kí diyindi yii Toobiyaasi.

¹⁰Mín boon bi nín cúú-ti ki cunn̄i Asuur tiŋkin kuyunjee ní m dómín ki kín kòd Niiniifi tiŋkin. M nín ká m-dicaŋkun yab ni m-naakookun yab jín tijin tin bin kaa sá Juuda yabee jīnee. ¹¹Ama mamee, m nín yī kí jī bin kaa sá Juuda yabee jinti. ¹²M nín péé yú ni m-Nimbɔtiu deedee ni m-pɔbil kɔkɔ ní. ¹³An pu ní Yilpu Fɔŋŋŋ Nimbɔtiu nín pú-mi diyimɔɔl m-ɔti fáatiń Salmanasaar^d ní m nín dǎa-u kun u yaa nín péé lèe. ¹⁴U nín péé tūń-mi Meedii tiŋkin ní m cá ki dǎań-u tiwan, ki cáa sǎa u-kúm dal. Mín ní Meedii tiŋkin niinee, m nín dū animbil kúti kiiloobi alaataa ata an kǎ kutukubin ki bí Gabrii naal Gabayeel cee. ¹⁵Ijyunti nun Salmanasaar kpíyee, u-jipɔɔn Seenakeeriibi di fōo u-yil ki kpánti ubɔti. Agín nín kín ki bí Meedii danŋi pu ní maa nín gíti nún ki gíti Meedii tiŋkin.

¹⁶Salmanasaar yuntiŋuee, m nín pūń m-nabiyaamu Juuda yab tiwan. ¹⁷M nín tii bin ŋkum cááyee tijin bi jīń, ní ki tii bin nín gǎanee

tiwampeenkaal bi pèentí. M-nabiki Juuda yɔu ubɔ yaa nín kpí ní m ká bi dū-u ki tó ki fá digundi din bi máń ki tú Niiniifi tiŋkee boonee, m nín yòontí-u ní kí síb. ¹⁸M nín yōoń bin mun ní Seenakeeriibi nín kūyee. Seenakeeriibi nín sī Unimbɔti un sá yilpu ɔtiuee Juudee tiŋkin, ní Unimbɔti dáal u-tafal ki yánti u nyáń kitiŋ gbanti ki sǎń^{ee}. U nín fáti gítiń Niiniifi tiŋkinee, u nín gíi diŋuul ní ki yánti bi kūu Isirayeel yab tikpil. Ama m nín yōoń bi-wunti dibalin ki cáa síb, ní Seenakeeriibi dǎa nyàab-bi kaa ti ká-bi. ¹⁹Niiniifi yab ubɔ nín cūti tükü ubɔti yii an sá man Toobii di nín yōoń-bi ki síb. Niinee ní m sǎń ki bál. Ubɔti nín bée tin ní m nín bí ki n̄áanee, an puee u nín nyàab kí kpɔ-mi. M nín bée mimmee ní m fǎŋkí ki sǎń. ²⁰Bi nín yōoń m-gaajawanti ki n̄á laakin bi kpáafi ubɔti gaajawantee. Bǎa tiba kaa nín péé gíti kíń-mi, see m-nimpuu Ana ni m-jipɔɔn Toobiyaasi baba. ²¹Tíń jítí an kaa bǎń iwiin imunŋu ili ní ubɔti jipɔmbi bili kūu-u, ki sǎń ki nín cá Ararati jooŋŋin^f. U-jipɔɔn Asaradɔn di nín fōo u-yil ki kpánti ubɔti. Úń nín yánti m-naal Anayeel jipɔɔn Ayiikaar kpánti un di kpèé díbeel nimbiliŋee kɔkɔ, ní ki nín sá mun bin kpèé ubɔti tuunŋi kɔkɔee kpiliu. ²²Ayiikaar nín sōoń man pu ubɔti cee ní m nún ki fáti gítiń Niiniifi. Ijyunti nun Seenakeeriibi nín sá ubɔtee, Ayiikaar di nín sá bin tii ubɔti ndaamee kpiliu ni un

kpèé bibɔsoonliibi^g ni animbilee ni Asuur gɔminau kpiliu. Asaradɔn nín fáti gíiń atuun gbanti ki n̄ubiń-u. Kí kúti muee, u nín sá m-wee ní, m-dicaŋkun niliu ubɔ.

Toobii kpánti ujɔfu

2 ¹Ijyunti nun Asaradɔn kpánti ubɔtee, ní m nín gíti m-dumpu. Bi nín gíiń m-nimpuu Ana ni m-jipɔɔn Toobiyaasi ki tī-mi. Pantikooti jiŋaaliu yuntiŋu, an dǎkǎ yii ti yaa jín Dilákatil jiŋaaliu ki dód nnyɔmu mululi boon, circir jiŋaaliu un ní ti jīnee poonee, bi nín n̄á-mi tijimmɔntiil. M nín kǎ kí jī, ²ní bi cáań tijimmɔntiil tikpil ki tókoń teebil pu. Niinee ní m bí m-jipɔɔn Toobiyaasi yii: «M-jipɔɔn, cū ti-nabiyaamu mun bi cúú kuyunŋu ki cáań Niiniifi tiŋkin dooyee cee kí nyàab uwɔfi un di yú deedee ni ti-Dindaan ni u-pɔbil kɔkɔee. Á yíiń udaan ú dǎań man ni u n̄ kpáfi kí jī tijin. M làá kǎ kí ciiť a yaa gítiŋee ní m nín jī.»

³Toobiyaasi búnti kí nyàab ti-nabiyaamu kansikin uwɔfi ubɔ, ama ní ki dǎa gítiń ki tükü-mi yii: «M-baa!» Ní m kíi-u yii: «Ba n̄á, m-biki?» Ní u kíi-mi yii: «M-baa, ubɔ kūu ti-yab ubɔ. U ŋmáam ki kūu-u ní ki dū-u ki bí nnyɔŋkaan. U dáá gbíntii dō niin.»

⁴M nín yánti m-jintee kaa gbēe ní ki n̄á malaa ki nín cá nnyɔŋkaan ki yōoń un bi kūyee wunti ki cáa bí kidibiki kiban kí nín cí ŋwiń yaa jéetèe m síb-u. ⁵M fáti

^b 1.4 Kitiŋ ... Unimbɔti nín lēē: Ditee 12.5-11, 1 Bib 11.13,32,36.

^c 1.6 Mooyiisi nín nín tī Isirayeel yab: kpèè Ditee 16.16.

^d 1.13 Dūú ŋmánti ni Diny 39.4, 41.39-40, Dani 2.48.

^{ee} 1.18 Kpèè 2 Bib 19.35-36.

^f 1.21 Kpèè 2 Bib 19.37 ni tin bi ŋmǎn kugbɔŋu faaku taapuee.

^g 1.22 bin tii ubɔti ndaamee: Neey 1.11. - bibɔsoonliibi: kpèè Dilee 5.1.

gítì mmɔŋkee ní m nyàab̄ nnyim ki fūl̄ ní ki jín m-jinti nì kunimbaau. ⁶M nìn téetì Unimbɔti bɔnaatiliu Amoosi nín nìn sòon̄ tin ki t̄s Beeteel yab puee yii: «M làá yà ni-jijaalib ñ kpántì akpoo ní ni-lanyi kɔkɔ ñ kpántì ikpiisilan^{gb}.» Niinee ní m kí ki bíi sūn. ⁷Mín boon ŋwiiñ jéetèe, ní m cūtiì gbìñ ŋfal ní ki dū utaŋ-kpiilee ki síb. ⁸M-kɔŋkɔnaatɔb nìn kí ki bíi bèel-mi ki lì yii: «Waa nìn gbíntii fàŋkéeee! Bi péee nyàab̄-u doo kí kpò ditundi nee pu ní u dāa sàñ. Di sá kɔŋkɔnnee u fàtìi tí kí ki bíi síb bitaŋkpiibi nee.»

⁹Kunyeu gbantee, m nìn fūl̄, ní ki cūtiì dōon̄ dicindi ki nákan̄ digundi. Maa nìn dū tiba ki bíiñ m-nimbiin kutuntuŋu pu. ¹⁰Maa nìn nyí yii seerib nìn tókó digundi pu, laakin m dōee yilpu. Bi nìn gbáam̄ tibíñ ní an nín dáá tùm̄ puee, an dómíñ ki kó m-nimbiliŋin. Mín boonee ní tinipɔn bíi nyēē-mi. M nìn cá ki kántì dɔkɔtab bí cáan̄-mi, ama bi yaa nìn cáá inyɔkɔfi ki ŋmìtì m-nimbiliŋee, ŋyunti gbanti ní tinipɔn nìn m̄t̄ii nyēē ní maa ti wāl. An dāa péee kúntèe, m dūu kpántì uɔfɔ ní. M nìn kāl̄ abin anaa ní kaa ti wāl. M-bɔti nìn gbí m-dicaŋkun yab isaa. Ayiikaar nìn kpēē-mi abin ali ní ki búntì Eelmaayiisi.

¹¹Ŋyunti gbantee, m-nimpuu Ana nìn bíi tūñ disatalul tundi. ¹²U nìn cáá t̄i u-kpilib, ní bíñ pà-u animbil an nín máan̄ puee. Dalba, Diisitroosi ŋmalíu poon iwiin iluli dalee, u nìn lūñ sata ubɔ ki dòd, ní ki cūnnì ki t̄i u-kpilib. Bi nìn pān̄-u satee nimbiliŋ

ní ki gítì pú-u kiŋɔjaka ú cáá kpò kí ñá t̄ijin. ¹³U nín kóní dicindee ní kiŋɔjakee kí ki bíi sūn. Niinee ní m yíiñ m-nimpuu ní ki bālifi-u yii: «La ní kiŋɔjaka nee nyánní? Ubo di yaa yūñ-kèe, á fàt̄ií gíiñ-kí kí t̄i ki-wandaan. Taa cáá nsan kí ŋm̄ɔ tiwan tin bi yūñee.» ¹⁴M-nimpuu nìn kí-mi yii: «An sá tiwampɔkaal ní bi pú-mi ki kútì m-paati pu!» Maa nìn fōo tin u sòon̄ee ki kí ní ki nìn gbíntii c̄s yii ú gíiñ kiŋɔjaka gbanti kí t̄i ki-dindaan. An pu gbee, m nìn gíi m-nimpuu pu diŋuul. Niinee ní u kí-mi yii: «Tiwan tin a nìn pūñ biwɔfibe b́i la? A-tunnyaaŋŋee b́i la? Tin bāañ-si nee, tiba kaa lik̄.»

Toobii wimmeem

3 ¹M nìn kó kunimbaakpaanŋun, ki kí ki bíi yáliŋkí ki sūn. Mín boonee ní m kí ki bíi mēe nì iyaliŋki yii:

²«Ti-Dindaan, a sá deedeedaan ní, ní a-tuunŋi kɔkɔ sá deede tuunŋi.

A sá deedeedaan ní ki cáá mbaamɔn a-saŋyi kɔkɔn, sii di sòon̄ duulinya bɔti.

³An yaa sée, ti-Dindaan, téetì m-pu.

Kpèè-mi kí taa dáal m-tafal m-kpitii puɔɔɔ, m-yìntitam puɔɔɔ, m-baabi yam pu.

⁴Bi yíntiñ a-marab.

An pu ní a yāntì ti-nannanliibi fúkúl-ti, ki cúu-ti ki cūnnì kuyunŋu, ki kūu-ti,

ki bèel-ti ki lán-ti.

A nín j̄iñ-ti ti yàl̄ ki kó atimbun ŋin poonee, bi ŋúb-ti ní ki síi niin.

⁵A nín sòon̄ binib bɔti puee sá deede ní.

A cáá mbaamɔn kí dáal m-tafal man nì m-baabi kpitii pu, di sá yii taa t̄s a-marab ní kaa tí cōom̄ a-nimbiin ibaamɔn poon.

⁶Too kɔŋkɔnnee, péee dū-mi kí ñá a nín là puee.

Fàt̄ií fōo m-fooku

m̄ taa ti nín bí kitiŋ nee pu kí fàt̄ií gítì ntamin!

An s̄ó m̄ kpú ki jítiñ m̄ n̄n bí dimaŋfalin,

di sá yii m gbìl bi s̄i-mi fám ní m bí kunimbaakpaanŋu poon.

M-Dindaan, nyānti-mi dinimbinaamandi nee poon, yānti m̄ kó talku ŋuŋfilin ní kí taa fàt̄i a-boon kí t̄i-mi, m-Dindaan.

Tiŋman, an s̄ó m̄ kpú ki jítiñ m̄ n̄n bí nnaabu nee poon

m-maŋfal wiŋyi kɔkɔ poon, ní kí n̄n gbìl bi s̄i-mi yéè!»

Saara siibiliŋ

⁷Ŋwiin gbanti mbaanti, Eekiba-taani tiŋki kin bí Meedii tiŋkinee, Roogeel bisal Saara nìn gbìl u-baa t̄ont̄onliibi binimpoobi kansikin ubɔ bíi sí-u. ⁸Tin nìn jíttèe di sá yii Saara nìn m̄ón ŋfunyɔm miluli pu ní. Ama ŋyunti kamaayee, ŋfaŋkpitim

Asimoodèe nìn kù u-cal kí wàatì gba ní u nì u ñ nín kpāfi kii binib bin cáá t̄obee nín máan̄ kí n̄n ñáañ puee. Ut̄ont̄onli gbanti nìn t̄ukū-u yii: «Sii di kù a-calib! A m̄ón miluli kɔkɔ pu dee, ama kaa fōo báa ubɔ yindi! ⁹A-calib yaa kp̄yee, ba pu ní a s̄ant̄i-ti? Nín cá kí ñal̄-bi tí taa péee ká a màl̄ kibininjabiki áa kibinimpubiki!»

¹⁰Ŋwiin gbantee, Saara nìn kó kunimbaakpaanŋun. U nìn kí ki bíi sūn ní ki nín kó k̄udii kun tókó u-baa yɔkɔ puee kí bàa lúntì u-ba ŋŋmii kí kpú. Ama ní u dākafi ki l̄i u-ban yii: «Binib làá s̄i m-baa kí lì yii: <A bàa cáá kibineenkaai, ní k̄i lúnti ki-ba ki-naabuŋu pu! > M yaa ñá mimmee, m làá yānti m-baa ñ kpú u-tikpitin nì kunimbaau. An puee, an nín bàa sá m̄ lúnti m-ba kí kpúee, m làá p̄t̄i gbāam̄ ti-Dindaan ní ùñ u-ba ñ kpò-mi, ní m̄ taa ti gbìl binib s̄i-mi m-maŋfal wiŋyi kɔkɔ poon.»

Saara wimmeem

¹¹Ŋyunti gbanti dicilpuee ní u yōon̄ u-ŋalii ki túl̄ t̄okola ní ki mēe yii:

«Unimbɔti ulaŋŋaŋfiti, inyɔŋki sá a-yai!

A-yindi ñ ká inyɔŋki kí n̄n cá jaanjaan!

A-tuunŋi kɔkɔ ñ nyōŋk̄i-si kí n̄n cá jaanjaan!

¹²Kɔŋkɔnnee, sii watil pú ní m fàt̄i m-ba ki túl̄,

sii watil pú ní m fàt̄i m-nimbiin ki túl̄.

¹³Yānti m̄ ȳik̄i kitiŋ nee pu

^{gb} 2.6 Kpèè Amoo 8.10.

ⁱ 3.6 fàt̄i gítì ntamin: dūu ŋm̄ant̄i nì Diny 3.19, Uciŋ 12.7.

^j 3.10 yānti m-baa ñ kpú: dūu ŋm̄ant̄i nì Diny 37.35, 42.38, 44.29,31.

ní kí taa ti gbíl binib sìi-mi talku.

¹⁴Ti-Dindaan, sii a-ba nyí, maa cáá tìjòkòndi.

Bàà uninja kaa gbēē-mi ki ká.

¹⁵Maa kòh̄n mama m-ba yindi nì m-baa yindi icoo kitiŋ kin bi cáá-ti kuyun̄u nee poon.

M sá m-baa sapɔmbaabil ní, waa ti cáá kibiki kiba kin làá jī u-fakalee.

Waa cáá naal kaa tí cáá kinabiki

kin ŋūh̄n kí cáá-mee.

M mòh̄n bininjab biluli dee bi-kòkò kp̄f̄i.

Ba pu ní m̄n n̄n ḡtí bí dimaŋfalín^k?

Ama ti-Dindaan, an yaa kaa fáatih̄n-si á kp̄ð-mee, kp̄ðoñ a-tafal kí p̄l̄ifi bi n̄n sìi-mi puee.»

Unimbɔti fōo Toobii nì Saara wimmeem

¹⁶Ŋyunti gbanti dicilpu dicilpuee, tinyool Nimbɔtiu fōo Toobii nì Saara wimmeem. ¹⁷Unimbɔti n̄n tú ntuun Rafayeel ŋu dóm̄n̄ ki cááh̄n bi-liitil. Ŋu n̄n cúú tinipɔn̄ ki lēē Toobii nimbiliŋ pu ní u fāt̄i wál̄ Unimbɔti walifiŋu. Ŋu n̄n fī Raguweel bisal Saara ki nyánti ŋfaŋ-kpitim Asimoodēe ŋaan, ní ki dū-u kí tī Toobii jipɔn̄ Toobiyaasi ticati. Di sá yii mara poonee, Toobiyaasi di n̄n cáá nsan kí cáá-u kí wàat̄i ní bin kòkò bàà là kí cáá-uee n̄ n̄n p̄aán̄.

Ŋyunti gbantee Toobii nyán̄ dicindi ki n̄n kòd̄ u-diikun ní Raguweel bisal Saara mun nyán̄ kudii kun tókò u-baa diiku puee ki kpákati.

Toobii tī u-jipɔn̄ isaŋki

4 ¹Ŋwiin gbanti ní Toobii téeti animbil ŋin u n̄n dūu síh̄n Gabayeel, Rageesi tiŋki kin bí Meedii tiŋkinee pu. ²Niinee ní u sòoñ u-ban yii: «Kp̄èè, m mēē Unimbɔti yii ú kp̄ð-mi. Mimmee an kít̄i yii m̄ yíh̄n m-jipɔn̄ Toobiyaasi kí sòoñ n̄ u animbil gbanti pu ní kí n̄n kp̄ú.» ³Niinee ní u yíh̄n Toobiyaasi. Ûh̄n b̄aánee ní u bí-u yii: «M yaa kp̄ŋyee, á síb̄-mi kii an n̄n máaŋ puee. Tī a-na tinyool. U-maŋfal wiŋyi kòkò poonee, á taa dū-u kí fá jaanjaan. Ŋá tin fáati-uee kí tī-u, kí taa ŋá tiba tin làá kòh̄n-u kunimbaaunee. ⁴M-biki, á taa súnti aḡh̄n ŋin u kánti a-pu ŋyunti ŋun a dáá k̄a u-poonee. U yaa kp̄ŋyee, á síb̄-u kí kól̄-mi, dikaakubaantiilin^{kp}.

⁵«M-biki, a-maŋfal wiŋyi kòkò poonee, á taa súnti ti-Dindaan pu. Á taa kí kí ŋá ikpiti kí ȳnt̄i u-marab. A-maŋfal wiŋyi kòkò poonee, á n̄n tūh̄n deedeē tuuŋŋi kí taa nóo ikpiti saŋŋu. ⁶Tiŋman, bin bin ŋáaŋ tikòkò n̄n ibaam̄n̄ poonee, án̄ làá búti-bi bi-tuuŋŋi kòkò poon ní. ⁷Bin kòkò ŋáaŋ tin bí deedeeyee, á lēē a-gaajawanti pu dijandi kí p̄-bi. A yaa bí pūh̄n-bi tibee, an taa n̄n w̄-si^l. Á taa fāt̄i a-boon kí tī uwɔfi, ní Unimbɔti mun kaa làá fāt̄i u-boon kí tī-si. ⁸Tūtuñ bin kíh̄e kí nóo

n̄ tin a cááyee, kí nóo n̄n a-gaajati wíŋŋu. A yaa tí cáá fiiiyaáa, á taa f̄aŋk̄i kí dū fiii un a cááyee kí tūtuñ a-nabiki. ⁹A yaa bí ŋáaŋ mimmee, tigaajawamm̄ntiil ní a cáá bí kp̄áaf̄i dinimbinaamandi wiŋŋu^m. ¹⁰Kun puee a yaa bí pūh̄n uwɔfee, an làá fī-si ŋk̄um ŋaan, ní kí piñ nsan á taa kó dibɔmbɔndin. ¹¹Di sá yii bin kòkò pūh̄n biwɔfib tiwaneē ŋáaŋ saraa un cáá kudapɔuee ní ki t̄i Yilpu Fóŋŋŋ Nimbɔtiu.

¹²«M-biki, á taa cáá unimpu min kaa nóo Unimbɔti marauee. Mpee-peekaamee, á cáá unimpu a-nibul kansikin. Á taa cáá unimaan, unimpu un kaa sá a-baa naakookunee. Di sá yii ti sá Unimbɔti b̄naatiliibi dicaŋkun ní. M-biki, téeti Noowa n̄n Abraam n̄n Isaaki n̄n Jaakɔb, ti-naanjab bipeepeekaabi pu. B̄h̄n gbanti kòkò n̄n cáá bi-nabiyaamu kansikin ní unimpu ní Unimbɔti n̄n biñ bi-pu ki tī-bi mbiyaamu. U n̄n p̄oñ bi-biyaamu n̄n bi-naantiibi yii bi làá fōo kitiŋ kí kpánti bi-yaka.

¹³An puee m-biki, n̄n n̄eēn a-nabiyaamu Isirayeel yab. Á taa kp̄èè kí siŋk̄iñ a-nabiyaamu, bininjab n̄n binimpoobi bin sá a-nibul yabee. B̄h̄n kansikin ní á yòoñ unimpu. Di sá yii dilambil bíil̄ binib ní ki n̄ant̄i-bi. M̄h̄n mbaantiim ní diwutijool c̄abiñ disool n̄n falaakpaan. Diwutijool di sá ŋk̄um na.

¹⁴«Á taa yànt̄i upaadaan nimbiliŋ n̄ d̄oñ a-cee kutaa n̄ wúnti aa p̄aŋ-uⁿ, ama á p̄a-u dicilpu dicilpu.

A yaa nóo Unimbɔti mimmee, u làá p̄a-si kí tēēh̄. M-biki, á n̄n nyíh̄n a-ba a-tuuŋŋi kòkò poon, ní kí dākà a-bimbim kòkò poon yii bi dākà-si a nyí. ¹⁵Kun aa lēē, á taa dūu ŋá a-juti^{ny}. Á taa nȳo ndaam tikpil áli kí tin gbí, ní kí taa yànt̄i didanyo-gbil n̄ kpánti mbimbim kí tī-si.

¹⁶Á tī bin ŋk̄um cááyee tijin bí jī, ní kí tī bin ḡaánee tiwampeeŋkaal bí p̄eēh̄. Kun a yaa cáá an lákatēē, á dūu tī biwɔfib. A yaa bí t̄iyee, an taa n̄n w̄-si. ¹⁷Dū a-jinti kí tī bin k̄a ki sūh̄n deedeedaan kpoolee^ŋ, ama á taa ŋá m̄h̄n an yaa sá unikpiti.

¹⁸«Á n̄n fōo uciŋf̄iti kamaa cee isaŋki, ní kí taa kp̄èè isaŋki in sá im̄ntee fám. ¹⁹Tin kamaa poonee, á j̄aam̄n̄ ti-Dindaan a-Nimbɔtiu, ní kí m̄èè ú kp̄oñ-si kí t̄akañ nsan ŋun tēēnee poon, ní kí yànt̄i án̄ búti-si a-saŋkiŋŋi n̄n a-tuuŋŋi kòkò poon. Di sá yii dinibul diba p̄eē kpá ki cáá dinyil. Ti-Dindaan baba di t̄i tigaajawan. Ûh̄n di tí yànt̄i un u lēē n̄ s̄inti ditaŋkpiilin.

«Too, m-biki, á n̄n téeti didakal nee pu ní kí taa yànt̄i dí nyā a-p̄obilin. ²⁰Kòŋk̄onnee m-biki, m là á b̄eē yii m dū animbil kúti kiiloobi alaataa ata ki bíl̄ Gabrii jipɔn̄ Gabayeel cee Meedii tiŋki kin bi yí Rageesee ni. ²¹M-biki, ti yaa kpánti biwɔfibeē, á taa f̄aŋk̄i. Ama a yaa tó Unimbɔti, ki sañ ikpiti kòkò n̄n i-bulifi ní ki ŋáaŋ tin fáatiñ ti-Dindaan a-Nimbɔtiuee, a b̄eē yii a sá ugaajakpaan ní.»

^k 3.15 Dūu ŋm̄ant̄i n̄n Dikà 36.6-9.

^{kp} 4.4 dikaakubaantiilin: dūu ŋm̄ant̄i n̄n Judiiti 16.23-24.

^l 4.7 an taa n̄n w̄-si: dūu ŋm̄ant̄i n̄n Ditee 15.10, 2 Kora 9.7.

^m 4.9 tigaajawamm̄ntiil: dūu ŋm̄ant̄i n̄n Maat 6.20, 1 Tiim 6.19.

ⁿ 4.14 Á taa yànt̄i upaadaan nimbiliŋ...: dūu ŋm̄ant̄i n̄n Akoo 19.13, Ditee 24.15.

^{ny} 4.15 á taa dūu ŋá a-juti: dūu ŋm̄ant̄i n̄n Maat 7.12, Luuki 6.31.

^ŋ 4.17 Dū a-jinti... deedeedaan kpoolee: kp̄èè Yeer 16.7, Eesee 24.17,22.

Toobii bí bǎntí kǐ cù nsan

5 ¹Niinee ní Toobiyaasi kǐf u-baa Toobii yii: «M-baa, m làá ñá tin kǎkǎ a kpáafi-mee. ²Ama m làá ñá mana kǐ ñmā kǐ fōō animbil gbanti? Gabayeel kaa nyí-mi, ní ma mun kaa nyí-u. Too nsan ñulǎŋu pu ní a làá yàntì ú béé-mi ní kǐ ñin mákǎ m-pu ní kǐ kǐf kǐ dū animbilee kǐ tī-mi? Kǐ kūtì muae, maa kpáàa nyí nsan ñun cá Meedii tĩŋkinee!» ³Niinee ní Toobii kǐf u-jipǎŋ Toobiyaasi yii: «U ñin ñmāñ kugbǎŋu kubǎ ki nyī ñŋal ní ma mun nyī ñŋal. M ñin cùú kugbǎŋuee ki yǎkatì mili pu ní ti-kǎkǎ yōōñ dijandi dijandi. M ñin dū u-jandi ki ñá animbilee poon. An ñá abin mmuŋku dee m ñin dū animbil gbanti ki sīñ u-ceeyee. Kǎŋkǎñnee m-biki, á nyàab ubǎ un pu a mákéé ú céèñ-si. Ní yaa cūti kǐ fātì bāañee, ti làá pà-u tipaal. Míñ puee cù kǐ fōōñ animbil gbanti Gabayeel cee.»

⁴Niinee Toobiyaasi nyán kǐ cūti kǐ nyàab unil un nyí Meedii saŋŋu tĩŋan ki ñūñ kǐ céèñ-uee. U nyáñee ní kǐ ká ntuun Rafayeel yú u-nimbiin, ama ùñ kaa ñin béè yii an sá Unimbǎti tuuŋŋu. ⁵U bí-ŋu yii: «M-bǎ, a nyáñní la?» Ní ntuun kǐf-u yii: «M sá a-nabiyaamu Isirayeel yab ubǎ ní. M dǎmíñ doo kǐ nyàab ditundi ní.» Ní Toobiyaasi bí-u yii: «A nyí nsan ñun cá Meedii tĩŋkineee?» ⁶Ní Rafayeel kǐf-u yii: «Iiin, m nyí isan kǎkǎ tĩŋan, di sá yii m cūti ñin ñfunyǎm tikpil. M cūti Meedii tĩŋkin ñfunyǎm kupaau ní m yaa cūtèe, ti-nabiki Gabayeel un kóò Rageesi, Meedii tĩŋkinee cee ní m kóò. Kǐ nyā Eekibataani kǐ cù

Rageesee, an sá iwiin ili saŋkindi ní, di sá yii ntimuee liitil bí ajoin pu ní.» ⁷Niinee Toobiyaasi bí-ŋu yii: «M-bǎ, cīití-mi, m làá cūú tükù m-baa kǐ dāañ. M bàà là yii á céèñ-mi ní m pà-si tipaal.» ⁸Ní ntuunee kǐf-u yii: «Too, m làá cīití-si, ama á ñá malaa.»

⁹Toobiyaasi kǎ u-baa cee ní kǐ tükù-u yii: «M ká ubǎ, u sá ti-nabiyaamu Isirayeel yab ubǎ ní.» Ní Toobii bí-u yii: «M-biki, yīñ-mi-u. M là kǐ béé kudicaŋu ñi kunaakoou kun ní u sée, ní tí kpáàa kpèè yii ti ñūñ kǐ ñin mákǎ u-pu ú céèñ-saaa, taa ñūñ.» ¹⁰Ní Toobiyaasi nyán kǐ yīñ-u ní kǐ bí-u yii: «M-bǎ, m-baa yī-si.»

Ntuun ñin kǎ kudiin ní Toobii péé kǐ jáañ-ŋu. Ntuun ñin kǐf-u yii: «M mèé yii á ñin dēē nnaamin.» Ní Toobii kǐf-ŋu yii: «Ba naam bulifi ní m gítì kǎ ki cí? M kǎ nee, m sá ujǎfu ní maa ti wǎl yilpu walifiŋu, ama m bí dibǎmbǎndin kii bitaŋkpiibi bin kaa ti bí kǐ wǎl ñwalifi jaanjaanee. M bí dimaŋfalín, ama ní kǐ kóò bitaŋkpiibi kansikin. M gbìl binib neel pu, ama ní kaa wǎl-bi.» Ní ntuunee bí-u yii: «Ká kunyannyaau, Unimbǎti làá cáañ-si an kaa làá yúntí.» Ní Toobii bí-ŋu yii: «M-jipǎŋ Toobiyaasi là kǐ cù Meedii tĩŋkin. A ñūñ kǐ céèñ-u kǐ dǎkǎ-u nsanaaa? M làá pà-si tipaal, m-nabiki.» Ní ŋu bí-u yii: «M ñūñ kǐ céèñ-u. M nyí isan kǎkǎ, di sá yii m cūti Meedii ñfunyǎm kupaau. M cōōm ki jítì kitiŋ gbanti laakin tēēnee ñi ki-jooŋŋi kǎkǎ pu, ní kǐ nyí ki-saŋyi kǎkǎ pílpil.» ¹¹Ní Toobii bǎlifi-u yii: «M-nabiki,

kudicaŋu kulǎkǎ poon ní a sá ní? Kunaakoou kulǎkǎ poon ní a sá? Tükù-mi, m-nabiki.» ¹²Ní ñūñ kǐf-u yii: «A nyàab kunaakoou kun poon m sée kǐ ñá ba?» Ní Toobii kǐf-ŋu yii: «M-nabiki, m baasii là kǐ béé un di mǎl-see ñi a-yindi ní.» ¹³Ní ŋu kǐf-u yii: «Bi yī-mi Asariyasi, Ananiyasi Ukpaan jipǎŋ ní. M sá uisirayeelja kii sisee ní.» ¹⁴Ní Toobii bí-ŋu yii: «M-nabiki, si ñi nsan. M-nabiki, m ñin bí fikítì kǐ béé ibaamǎn a-dicaŋku puee, á taa gíi diŋuul. A sá ti-nabiki ní kǐ cáá nnyeemmǎnti. M nyí Ananiyasi ñi Natan tĩŋan. Bīñ di sá Seemeeliyaasi Ukpaan jipǎmbi liitil. Man ñi bīñ di ñin tǎatí kǐ cá Jeerusaleem ki jáaŋ Unimbǎti dicilpu. Bīñ kaa ñin sǎñ ki nyán nsammǎntin. A-nabiyaamu sá binimǎntiibi ní a nyáñní kudicammǎntiun. Si ñi nsan!»

¹⁵Ní Toobii ñikǐ ki lí yii: «M làá pà-si tipaal ñin máañ puee, ñwiin ñubǎ tikúti nimbiliŋ kubǎm. Animbijikaa bǎtee, m làá tī-si kii m ñin làá tī m-jipǎŋ puee ní. ¹⁶Céèñ m-biki ñi yaa gítìnee, m làá kūtì-si tiba a-paati pu.» ¹⁷Ní ntuun bí yii: «Too, m làá céèñ-u, taa fǎŋki tiba. Ti làá cù kǐ fātì gítìñ ñi ñgbamǎn, di sá yii digíñdi kpá nsan gbanti poon.» Ní Toobii bí-ŋu yii: «M-nabiki, Unimbǎti ñi bīñ a-boon!» Míñ boonee ní u yīñ u-jipǎŋ ní kǐ bí-u yii: «M-biki, bǎntí tin a làá dūú cù nsannee sii ñi a-nabiki ñi táá kǐ cù. Unimbǎti un bí yilpu nee ñi wún ñi-pu ñin, ní kǐ fātì gíññí-ñi m-cee

ñi laafiya! U-tuuŋŋu ñi céèñ-ñi kǐ wún ñi-pu, m-biki!»

Toobiyaasi làá nyā kǐ kǐf nsanee ní kǐ kpàl u-baa ñi u-na ní Toobii bí-u yii: «Á cōōm tĩŋan!» ¹⁸Niinee Toobiyaasi na kǐf kǐ bí sūñ ní kǐ bí Toobii yii: «Ba pu ní a yāntì m-biki búnti? Úñ di kaa sá ti-kpandǎŋu ñun pu ti nyīitì ñyunti ñun u bí ti-ceeyeeeee? ¹⁹Ba pu ní a nēēñ animbil tikpil míñ? Animbil kaa cáá kunyampoou ki bǎñ ti-biki maŋfal. ²⁰Ti-Dindaan ñin tī-ti pu tí ñin béé ñmāntì míñ!» ²¹Ama ní Toobii bí u-nimpuu yii: «Taa dūú páb a-ba, tikǎkǎ làá cōōm tĩŋan. Ti-biki làá fātì gítìñ ñi laafiya kii u ñin búnti pu ñi laafiya nan ní. Sii a-ba làá dǎá kǐ míñ ñi a-nimbiliŋ u yaa láa fātì gítìñ a-ceeyee. ²²Taa dūú páb a-ba, m-niisal, taa yāntì a-pǎbil ñi bīl bi-pu. Ntuun mmǎnti làá céèñ-u, án làá búti-u u-saŋŋu poon ní u làá fātì gítìñ ñi ñgbamǎn.» ²³Niinee Toobii nimpuu gbēēñ kaa ti bí sūñ.

Ujǎkpaan bǎti

6 ¹Kinaacimpǎmbikee ñin táá ntuunee ki búnti. Kibǎkǎ mun ñin táá-bi. Kunyapeepeekaauee, bi ñin gbínti Tiigiri mǎogbandi ní kǐ dōōñ. ²Toobiyaasi ñin sīnti Tiigiri mǎolin kǐ fínti u-taari. Niinee ujǎkpaan ubǎ nyáñní nnyimin ki bàà là kǐ cùú u-taal kǐ náł.

Kinaacimpǎmbikee ñin fáá mbiil. ³Niinee ntuunee bí-u yii: «Cúú-u kǐ ñin ñúf tĩŋan!» Toobiyaasi ñin ñúñ kǐ cùú ujǎmee ní kǐ dáal-u ki bíl dimǎogbandi. ⁴Ntuunee ñin bí-u

^{17m} 5.15 ñwiin ñubǎ tikúti nimbiliŋ kubǎ: dūú ñmāntì ñi Maat 20.2.

yii: «Pùtì-u kí cúú ñkaam nì diñuul nì dipɔɔl kí lēē kí bíl ñkpaanceeti, ní kí dū ina kí fá. Di sá yii ñkaam nì diñuul nì dipɔɔl nee sá nnyɔkɔkpaan ní.» ⁵Kinaacimpɔmbikee nìn pùtì ujomēe ní ki lēē ñkaam nì diñuul nì dipɔɔl. U nìn lēē ujomēe dijandi ki ñmɔ́ ní ki dū ñyaam ki pùkù din kíñee.

⁶Mín boonee, bi-liitil níki bi-sañu dicilpu ki tóob kí kó Meedii tiñkin. ⁷Niinee kinaacimpɔmbikee bálifi ntuunee yii: «M-nabiki Asariyasi, ba weenyi ní ujom ñuul nì u-pɔɔl nì u-kaam cāantí ní?» ⁸Ní ntuunee kíí-u yii: «Ñfanjkitim yaa páb uninja àá unimpuee, á wà ujomēe ñuul nì u-pɔɔl udaan nimbiin. Nnyiim min làá yíkēe làá jà ñfanjkitim gbanti ní uninjee àá unimpuee ní tō u-ba kí nīn cáa cá jaanjaan. ⁹Tinipɔɔn yaa bí unil nimbiliñ pu ní bi dū ñkaam gbanti ki ñmītēe, udaan làá ká dicāandi.»

Rafayeel sánki Toobiyaasi ú cáa Saara

¹⁰Bi nìn kó Meedii tiñkin ki tóob Eekibataani, ¹¹ní Rafayeel bí kinaacimpɔmbikee yii: «M-nabiki Toobiyaasi!» Ní ún kíí-ñu yii: «Ba ñá?» Ní ntuunee bí-u yii: «Raguweel cee ní ti làá gbíntí kí ddoñ kunyeeu nee. A-nabiki kiba dee. U cáa bisal ubo bi yí-u Saara. ¹²Usapɔɔn gbanti boonee, waa ti cáa jipɔɔnaaa, kaa ti cáa bisal ubo mun. Sii nì Saara pēē kiñkiñ ní. An puee a cáa nsan kí cáa Saara kí jī u-baa fakal. U sá usapɔɔn un cáa iciinee, ki cáa dipɔɔbil ní ki ñāñ mun, ní u-baa mun sá unimɔnti.» ¹³Ní ñu níki

ki lī yii: «A cáá nsan kí cáá-u. M-nabiki, pílifiñ-mi, m làá sòon kisapɔmbiki gbanti pu ki-baa cee kujoo nee ú dū-kì kí tī-si. Ní ti yaa láa fātii gitiñ Rageesee, tí dāá ñá u-pu tinimpucan. M nyí tiñan yii Raguweel kaa làá yíí kí taa dū-kì kí tī-si àá kí kíí kí dū-kì kí tī ubo. U yaa ñá mimmee, see bí kpò-u kí nóó nì Mooyiisi marau. Di sá yii u nyí mara poonee, sii di cáá nsan kí cáá-kì kí wàatí ní bin kɔkɔ kíñee ní nín páan. An puee, pílifiñ-mi m-nabiki, kujoo nee, man nì Raguweel làá sòon kisapɔmbiki nee pu, ní m tükù ki-baa ní dū-kì kí tī-si ticati. Ti yaa láa fātii gitiñ Rageesee, ti làá dāá yòon-kì ní kí cáá-kì kí cunnì a-dumpu.» ¹⁴Niinee Toobiyaasi kíí Rafayeel yii: «M-nabiki Asariyasi, m gbíl yii bi dū-u ki tī ticati ñfunyom miluli pu, ní u-calib kɔkɔ kpī kunimpucandiin. Kunyeeu, bi yaa là kí ddoñ nì uee, bi kùú ní. M gbíl biba mun cee yii arasinii ubo di nìn kù-bi. ¹⁵An pu ní m fanjki. Arasiniiyee kaa ñāñ usapɔɔnee tiba, ama ñyunti ñun ní uninja yaa là kí ddoñ nì uee ní ú fáá kí kpò uninjee. M sá m-baa bibaabil ní. M yaa kpīyee, m làá yàntí m-baa nì m-na ní kpú kunimbaaun m-pu. Baa ti cáá jipɔɔn ubo ní síb-bi.»

¹⁶Ní Rafayeel bí-u yii: «A suntu tin a-baa tükù-see pu níi? M nyí u tī-si mara yii á yòon unimpu ún u-ba dicanjkun naa! M-nabiki, pílifiñ-mi, taa yàntí arasinii gbanti bōti ní páb-si, sii dee cáá-u. M nyí tiñan yii kujoo nee gbee, bi làá dū-u kí tī-si ú kpántí a-nimpuu. ¹⁷Ama a yaa làá kó kunimpucandiinee, á yòon

ujomēe pɔɔl kikatii nì u-ñuulee kí dūú páká amɔsiñkoon kisambiki kin poon bi tūtí talaaluae poon. Nnunnu làá gbītí ní arasiniiyee yaa gbíl ñu-puee, u làá sàñ kí taa ti pée gitiñ u-cee dalba dalba. ¹⁸Ñyunti ñun ní si nì u làá kpāfēe, ni-liitil ní yíkì dicilpu kí mèè ní kí gbāam ti-Dindaan un bí yilpuee yii ú sō ni-saai kí wún ni-pu. Á taa fanjki, di sá yii sii di pée yì unimpu gbanti kí nīn cáa cá talku ní an sá yii sii di làá fī-u. U làá táá-si ní m tī-si dimákal yii u làá màal-si mbiyaamu mun làá nīn bí kii nnabiyaamuee kí tī-si. An puee á taa dūú páb a-ba.»

¹⁹Ñyunti ñun Toobiyaasi gbíl tin Rafayeel sòonee nì u nín bēe yii Saara sá u-dicanjkun niliu ubo ki sá u-baa naakookunee, ní u kíí ki néen-u tikpil tikpil ní usapɔɔnee kó-u tiñan.

Raguweel dū u-bisal ki tī Toobiyaasi ticati

7 ¹Bi nín kó Eekibataani tiñkinee ní Toobiyaasi bí yii: «M-nabiki Asariyasi, cáá-mi kí cunnì ti-nabiki Raguweel cee dicilpu.» Niinee ntuunee cáá-u ki cunnì Raguweel cee. Bi nìn ká-u u ká u-cindi punyɔkɔki nyɔkɔpu ní bi péé ki jáam-u. Ní u kíí-bi yii: «M-nabiyaamu, m jáam-ni, ni nì nsan», ní u fōo-bi ki kóñ u-dumpu. ²U nìn tükù u-nimpuu Eedina yii: «Kpèè kinaacimpɔmbiki nee nín náan nì m-nabiki Toobii puee!» ³Niinee Eedina bálifi-bi yii: «M-nabiyaamu, ni nyánní la?» Ní bi kíí-u yii: «Ti sá Neefitalii naakookun, Isirayeel yab bin bi cúú kuyunju ki cunnì Niiniifee

ní.» ⁴Ní u bálifi-bi yii: «Ni nyí ti-nabiki Toobiii?» Ní bi kíí-u yii: «Iiin, ti nyí-u.» ⁵Ní u bálifi-bi yii: «U pōɔɔ?» Ní bi kíí-u yii: «U dáá gbíntii bí dimanjfalín ki pōɔ tiñan.» Ní Toobiyaasi kùtì ki lī yii: «M-baa dee.»

⁶Niinee Raguweel nyí yíkì dicilpu ki kpāl-u ní ki kíí ki bíi sūn. Mín boonee ní u bí-u yii: «M-biki, Unimbōti ní biin a-boon! A cáa baamonti. An sá nnaabu ní yii unil un sá deedeedaan ki pūñ binib tiwaneen ní kpántí ujom!» Raguweel tí fātii ñāñ ki cīb Toobiyaasi, ní kí tí kíí ki bíi sūn. ⁷U-nimpuu Eedina mun nìn bíi sūn Toobii pu, ní u-bisal Saara mun kíí ki bíi sūn. ⁸Mín boonee ní u lēē u-picanj-kpunjkun upja ki kūú ní ki fōo-bi kucanju tiñan.

⁹Ñyunti ñun bi fínti bi-ba ki ñá circiree ní bi cūtii kāl kí jī tijin. Niinee Toobiyaasi bí Rafayeel yii: «M-nabiki Asariyasi, bálifi Raguweel ú dū m-niisal Saara kí tī-mi m cáá.» ¹⁰Raguweel nìn gbíl bi nín bíi sòon puee ní u bí kinaacimpɔmbikee yii: «Jī tijin kí nyò ní kí ddoñ kí ñunñfi kunyeeu nee. Sii boonee, ubo kaa ti cáá nsan kí cáá m-bisal Saara, ní ma mun kaa cáá nsan kí dū-u kí tī ubo mun. Sii di yì-u, di sá yii man nì sii pēe ní kiñkiñ. Ama m làá tükù-si mbaamón ní. ¹¹M dū-u ki tī ticati ñfunyom miluli pu dee. Bininjab gbanti nìn sá ti-nabiyaamu Isirayeel yab ní, ní bi-kɔkɔ kpī kunyeeu kun ní bi yaa là bi nì u ní kpāfēe. Ama m-biki, jī kí nyò, ti-Dindaan di làá dākà-ti u-lañjanñfitiiku.» ¹²Ama ní Toobiyaasi bí yii: «A yaa kaa kpēe

tibɔti nee, maa làá jī tiba kaa làá nyɔ̄ tiba mun doo^{oo}.» Ní Raguweel bí-u yii: «Too, m làá kpèè-ti. Sii di yì Saara kí nóó nì Mooyiisi marau nín bālifi puee. Unimbɔti di dū-u kí tī-si. Yòon a-niisal. Kí yòon kɔŋkɔnnee kí n̄n cée, a sá u-niija ní u mun sá a-niisal. Sii di yì-u dín kí n̄n péé cá cá jaanjaan. Ti-Dindaan un bí yilpu nee làá yànti kunyeeu nee n̄ n̄n sá kumɔntiiu kí tī-ni, m-biki. Ú dàkà-ni u-lanŋanŋfitiiku nì u-gbansɔŋfi!»

¹³Mín boonee ní Raguweel yíin u-bisal Saara. U bāanee ní u cúú u-ŋal kí dūu tākañ Toobiyaasi ŋalin kí bí yii: «Fōō-u ú kpánti a-nimpuu kii Mooyiisi marau nín bālifi puee. Yòon-u kí cáá-u kí cunnì a-baa cee. Unimbɔti un bí yilpuee n̄ ceeñ-ni nì ŋgbansɔŋfi!» ¹⁴Mín boonee ní u yíin Saara na ní ki bí-u yii: «Cáañ tiŋmakaal.» Niinee ní u ŋmāñ kugbɔŋu kun dàkà yii u dū Saara kí tī-u ticati kí nóó nì Mooyiisi marauee. Bi nín ŋá mín kí dóyee ní bi nín jín kí nyūñ².

Kunyeeu kun bi cáá tɔbee

¹⁵Raguweel yíin u-nimpuu Eedina ní ki bí-u yii: «M-niisal, bónti kudii kubɔ kí tī Saara kí cáá-u kí kɔñ niin.» ¹⁶Ní Eedina cūti kí bónti ndoo kudiin, kii u-cal nín bí yii ú ŋá puee. U n̄n cáá u-bisal kí kɔñ kudii gbantin ní ki bíi sūñ Saara pu. Mín boonee ní u piti u-nyin-nyim ní ki bí-u yii: ¹⁷«M-bisal, ká dipɔbil! Ti-Dindaan un bí yilpuee n̄ cúú a-tuntuŋu kí kpánti mmɔn!

^{oo} 7.12 Dūu ŋmānti nì Diny 24.33.

² 7.14 jīi kí nyūñ: dūu ŋmānti nì Diny 24.54.

Ká dipɔbil, m-bisal!» U lī mimmee ní ki nín nyēē.

8 ¹Ŋyunti ŋun bi jín kí nyūñ kí dóyee, bi làá kó kí dōon dee. Bi n̄n yōon kinaacimpɔmbikee kí cáá kɔñ kudiin. ²Niinee Toobiyaasi téeti tin Rafayeel bàà sòonee pu. Ní u nyánti u-lookun ujɔmee pɔɔl n̄n u-ŋuul kí dūu páká amɔsiŋkoon ŋin ká kisambiki kin poon bi tūuti talaaluae. ³Ujɔmee nunuŋu n̄n jīñ arasiniyee ní u kó kutaa kí sán kí cūti nyán Eejipiti tiŋkin. Rafayeel n̄n jīñ-u, kí ján kí pɔkɔñ-u ní ki dū ikusaka kí bóob-u niin niin. ⁴Mín boonee ní bibaatiibi nyán kí yānti Toobiyaasi ní ki dū kudii kí kpāl. Niinee Toobiyaasi yíki kilambaŋ pu ní ki bí Saara yii: M-niisal, yíki tí mèè kí gbàam ti-Dindaan ú dàkà-ti u-lanŋanŋfitiiku ní kí tī-ti u-fiil. ⁵Saara yíki ní bi kíí kí bíi mèè kí gbàam ti-Dindaan yii ú fī-bi. Toobiyaasi nín n̄n mèe puee sèè:

«Ti nyɔŋkí-si, ti-baabi
Nimbɔtiu!

A-yindi n̄ ká inyɔŋki kí n̄n
cá cá jaanjaan!

Kutagbɔŋu nì tiwannáanŋkaal
kɔkɔ

n̄ nyɔŋkí-si kí n̄n cá abin
abin!

⁶Sii di náan Adam,
sii di tí náan u-nimpuu Awa
ú n̄n tútúñ-u kí n̄n t̄kintí-u.
Bīñ binib bili gbanti di màl
inifunaan kɔkɔ.

Sii di lī yii:

<An kaa ŋāñ unil n̄ n̄n bí
u-baba mín.

Tí náan un làá n̄n tútúñ-uee
kí ŋāl-u^p. >

⁷Kɔŋkɔnnee, an kaa sá
nlandɔkɔ ŋun kaa kítèe
di bíi téeki-mi m̄ cáá m-niisal
nee,
ama mbaamɔn landɔkɔŋu di
bíi téeki-mi.
M gbàam-si, sō man n̄n u saai,
kí pō-ti diyimɔɔl tí n̄n bí
dicilpu kí tin púl.»

⁸Mín boonee ní bi kíí dicilpu yii:
«Ameeni, ameeni!», ⁹ní bi dōon
kunyeeu gbanti.

¹⁰Raguweel yíkèe ni ki kóon
u-tɔntɔnliibi kí kpáfi kí cūti bíi gbi
ŋfal. Di sá yii u n̄n lī yii: «An ŋūñ
yii kinaacimpɔmbikee kpfi. An yaa
lafun jiti mimmee, binib làá bèel-ti
ní kí s̄i-ti.» ¹¹Ŋyunti ŋun bi gbīñ
ŋfal kí dóyee ní Raguweel fātii
gitiñ mmɔŋki ní ki yíin u-nimpuu
¹²kí bí-u yii: «Tō a-tɔntɔnliibi binim-
poobi kansikin ubɔ ú kó kudiin kí
kpèè Toobiyaasi yaa dáá gbintii bí
dimanŋfalin. An yaa ŋá yii u kpfiyee,
ti làá ŋmā kí s̄i-u ubɔ n̄ taa béé
tiba.» ¹³Ní bi yíin utɔntɔnlee, kí tūu
fitila ní ki cúú kudii punyɔkɔki kí
pīti. Utɔntɔnlee kóee kí ká yii bi-liitil
dō kí gèèñ f̄rrr. ¹⁴Ní u nyán kí bí-bi
yii: «U bí dimanŋfalin! Tikɔkɔ péé bíi
còom tiŋan ní!» ¹⁵Niinee ní bi jáam
Unimbɔti un bí yilpuee kí lī yii:

«Unimbɔti, a máañ bin pɔbil
bí diba n̄n see n̄ nyɔŋkí-si!

Bí n̄n nyɔŋkí-si kí n̄n cá abin
abin!

¹⁶M jáam-si a nín gbèèñ-mi
mmɔnnee!

Di sá yii m nín bàà dàkafi
puee, an kaa ŋá mín
ama ní a dàkà-ti a-poon nín
mō tikpil puee.

¹⁷Ti jáam-si a nín sún
mbibaabilimu muli nee
saai puee!

Dàkà-bi a-poommɔŋŋu kí fī-bi!
Yànti bí n̄n bí mmɔnni n̄n
dineendi poon.»

¹⁸Mín boonee ní u tī u-tɔntɔnliibi
mara yii bí gbīŋkí ŋfalee kí wàati
kutaa n̄ nín wúnti.

Tinimpucanjin

¹⁹Raguweel tükū u-nimpuu yii ú
púl kpɔnɔb tikpil. U n̄n kó u-nacan-
kpuŋkun kí lēe inaa ili n̄n ipijaa inaa
ní ki yānti bi kūu kí ŋáŋkí tinan
kí tókɔñ. Niinee bi kíí kí bíi bónti
jijaal. ²⁰U n̄n yíin Toobiyaasi ní ki
bí-u yii: «A làá ŋá doo ŋwiin ŋubɔ
kpá saalku kaa làá cū laaba, ama
a làá gbintí m-cee doo kí jī kí nyɔ̄
ní kí tī m-bisal dipɔpindi ú ŋmā
kí s̄untí inaabu in yānti u jín falaa
tikpil nee pu. ²¹Kɔŋkɔnnee, á fōō
m-gaajawanti kɔkɔ dijandi, ní kí
fātii giti a-baa cee tiŋan. Dijandi
din kínee, nimbi di dāa yì man n̄n
m-nimpuu kúm boon. M-biki, ká
kunyannyaau, m sá a-baa ní Eedina
sá a-na. Ti làá n̄n bí sii n̄n a-niisal
cee kí yòon kɔŋkɔnnee kí n̄n cá cá
jaanjaan. Nín cáá dimákal, m-biki.»

Rafayeel nín cá Rageesi

9 ¹Niinee Toobiyaasi yíin Rafayeel
ní ki bí-u yii: ²«M-nabiki
Asariyasi, yòon bitɔntɔnliibi binaa

nì igutaamu ili. Nín cá Rageesi tiŋkin, Gabayeel cee. Dū kugbɔŋu kun pu bi nyī ɲaɲ nee kí tī-u ní kí fōoñ animbil ɲin bí u-ceeyee. Míñ boonee á kpáañí Gabayeel ú dāañ tí jī tinimpucan jiŋaaliu. ³⁻⁴A nyí tiŋan yii m-baa tin ká ki kàan iwiin. ɲwiin ɲun an bàà sá tí gítée ɲubɔɔ yaa páañ, u làá kí kí nín bí dákafí tikpíl. Kí kūtí muee, a nyí Raguweel nín pūtí puee, maa làá ɲmā kí lákati u nín pūtí puee pu.»

⁵Niinee Rafayeel yōon bitɔntɔn-liibi binaa nì igutaamu ili ki nín cá Rageesi, Meedii tiŋkin. Bi nín gbínti Gabayeel cee ní ki dōon. Rafayeel nín dū kugbɔŋu kun pu bi nín nyī ɲaɲalee ki tī-u ní ki kpáà tükū-u yii Toobii jipɔɔn Toobiyaasi cáá unimpu ní ki yī-u ú dāañ tinimpucan. Dicitpu niinee Gabayeel kàañ-u animbil kutukub bin pu bi nín dū ɲjalimu ki nyīyee. Bi kàañ mín ki dóyee ní bi yōon ki dūu tūn igutaamu. ⁶Kutaa wúnti kutaafaa pɔɔpɔlee ní bi nín cá tinimpucan. Bi nín kó Raguweel cee ní ki ká Toobiyaasi ká ki jīn tijin. U ká-bee ní u nyī ki yíki dicitpu ní ki jáam Gabayeel. Gabayeel nín kí ki bí sūn ní ki mēe ki biin u-pu ki lī yii: «Ubaatimɔnti, deedeedaan nì tinitidaan un cáá ujipɔnti umɔntee! Ti-Dindaan n̄ tī-si dibiindi din nyānní yilpuee! Ú biin a-nimpuu nì a-nimpuu baa nì u-na pu! M jáam ti-Dindaan, di sá yii m nín wál-see, an bí kii m-wee Toobii u-ba ní m kée.»

Toobii nì Ana kíh ki ká ki cí nì kunimbaau

10 ¹Ama iwiin pée bí ki jítée, Toobii nín ká ki cótí iwiin in

nyɔkɔm unil ɲūn kí dūú cù Rageesi kí gítínee. ɲyunti gbanti dāa jítí u-jipɔɔn kaa bāañ. ²Ní u sōon u-ban yii: «Ba di kalin tin cúú-u ní u gbínti niin dee? Áá Gabayeel kpī ní waa ká un làá dū animbil kí tī-uee ní.» ³Niinee u kí ki bí yálinjí. ⁴U-nimpuu Ana nín lī yii: «M-biki kpī ní! Waa ti bí binifoobi kansikin.» U nín kí ki bí sūn ki yálinjí u-jipɔɔn pu ki lī yii: ⁵«M-boti na, m-jipɔɔn! Sii un di sá m-nimbiliŋ walifiŋuee, ɲma di bí yii m yàntí á búntí ní?» ⁶Ama ní Toobii bí-u yii: «ɲmīlee, taa dūú páb a-ba, m-niisal, laafiya bí-u. An yaa yī tiba di cúú-bi ní bi gbínti niin. Un di ceeñ-uee sá unil un pu ti ɲūn kí nín mákée ní, u sá ti-nabiki kiba ní. Taa nín bí yálinjí u-pu, m-niisal, u làá fātí gítí an kaa làá yúntí.» ⁷Ama ní ún kí-u yii: «Taa ti sōon nì mi tiba! Taa ti mōnti-mi! M-biki kpī ní.»

Ana kaa ti pée cáá ubɔ pu dimákal. Baabadalee, u péetí malaa ní kí cúú kál ki kpèe nsan ɲun pú ní u-jipɔɔn làá nyānní kí bànee. ɲwiin yaa jéetèe ní ú fātí kó kudiin ki yálinjí ki sūn kunyeeu kɔkɔ kaa ti kpáà ɲūn kí gèen.

Toobiyaasi là kí fātí gítí u-baa cee

⁸Raguweel nín pūtí yii bi làá dū ɲwiin ɲubɔ kpá saalku ní kí jī u-bisal nimpucanti jiŋaaliu. ɲyunti gbanti jítèe ní Toobiyaasi bí-u yii: «Yàntí m nín gítí, di sá yii m nyí m-baa nì m-na nín kaa ti cáá dimákal yii bi làá fātí ká-mee. An puee m gbàam-si, m-baa, yàntí m nín cá kí fātí gítí m-baa cee. M

pée tükū-si min poon ní m yānti-u kí búntínee.» ⁹Ama ní Raguweel bí Toobiyaasi yii: «Gbíntí, m-biki, gbíntí m-cee doo. M làá tō binib bí cù a-baa Toobii cee kí tükū-u tin bí jítí a-puee.» Ama ní Toobiyaasi bí-u yii: «Aayee, m gbàam-si ní, yàntí m fātí gítí m-baa cee.»

¹⁰Niinee Raguweel dū u-nimpuu Saara ki tī-u, ki kpáañ ún u-ba gaajawanti kɔkɔ dijandi, an dákà yii bitɔntɔnliibi bininjab nì binimpooobi nì inaa nì ipii nì mmamu nì igutaamu nì tiwampeenkaal nì animbil nì tiwan tiba mun. ¹¹U nín yāntí bi búntí nì dipɔɔpiŋkaandin. U nín kàañ Toobiyaasi ki bí-u yii: «Á nín bí tiŋan, m-biki kí cōom tiŋan! Ti-Dindaan un bí yilpuee n̄ kpōotí-ni, sii nì a-nimpuu Saara! M máká yii m làá ká ni-biyaamu kí wàatí ní kí nín kpú!» ¹²Mín boonee ní u bí u-bisal Saara yii: «Nín cá a-cooja cee. Kɔŋkɔnnee, a-cal baa nì u-na di kpántí a-baa nì a-na kii timbi bin māl-see. M-bisal, nín cá nì ɲgbansɔŋfi! M máká kí gbīl bi sōon a-pu tiŋan ɲyunti ɲun m dáá bí dimaŋfalin nee!»

U lī mín ki dóyee ní ki kàañ-bi ní ki yāntí bi búntí. ¹³Eedina ún nín tükū Toobiyaasi yii: «M-jipɔɔn, m-niijaneenkaau, ti-Dindaan n̄ ceeñ-si kí gín-si nì laafiya! Ú pō-mi diyimɔɔl m ɲmā kí kál kitiŋ pu kí yúntí kí ká mbiyaamu mun ní sii nì Saraa làá màalee kí wàatí ní kí nín kpú. Ti-Dindaan nimbiin ní m dū m-bisal ki gúbiñ-si. Á kpèe-u tiŋan. A-maŋfal wiŋyi kɔkɔ poonee, á taa kón-u kunimbaau dalba dalba. M-biki, nín cá nì ɲgbansɔŋfi! Kí

yōon kɔŋkɔnnee kí nín cée, m sá a-na ní Saara sá a-niisal. M mēe yii ti-kɔkɔ n̄ nín bí dipɔɔpindin mbaantiim ti-maŋfal wiŋyi kɔkɔ poon!»

Eedina lī mín ki dóyee ní ki kpál bi-liitil ní ki yāntí bi búntí nì dipɔɔpindi. ¹⁴Mín ní Toobiyaasi yíki Raguweel cee nì mmɔn nì dipɔɔpindi, ki jáam yilpu nì taapu Dindaan, duulinya kɔkɔ botiu u nín yāntí bi cōom disaŋkinnyaandee. Raguweel nín bí-u yii: «Ti-Dindaan n̄ tī-si nnaam á tī a-baabi tinyool a-maŋfal wiŋyi kɔkɔ poon!»

Toobii ká dicáandí

11 ¹ɲyunti ɲun bi tóob Kaseeriim tiŋki kin bí Niiniifi tiŋki nyɔkɔpuee ní Rafayeel bí Toobiyaasi yii: ²«A nyí tin poon ní ti nín yíki ki yāntí a-baayee. ³Tí lintí a-nimpuu nyɔkɔpu kí cúú bóntí mmɔŋki kí wàatí ú nín bàñ.» ⁴Ní bi-liitil táá ki búntí. Rafayeel nín tükū Toobiyaasi yii: «Á yàntí ujɔmee kaam n̄ nín bí ki kól-si.» Toobiyaasi bɔkɔ nín pá bi-boon. ⁵ɲyunti gbantee, Ana ún nín ká ki kpèe nsan ɲun pú ní u-jipɔɔn làá nyānní kí dāanee. ⁶Dicitpuee u kpēyee ún di páañnee ní u cūtí tükū u-baa yii: «Kpèe a-jipɔɔn di ddoñee, u nì uninja un ceeñ-uee.»

⁷Kí wàatí Toobiyaasi n̄ bà u-baa ceeyee ní Rafayeel bí-u yii: «M nyí a-baa nimbiliŋ nín làá gúbitée. ⁸Á dū ujɔmee kaam kí nùkú u-nimbiliŋ pu. Nnyɔkɔ nee làá tō tinipɔn pu ditundi ní tinipɔnee n̄ wāŋki u-nimbiliŋ pu. Niinee a-baa làá nyā ijɔfin ní kí fātí ká ɲwalifi.»

⁹Ana nìn sàh̄n̄ ki cūtī yùkū ki lēeh̄ u-jip̄ɔɔn sil pu ní ki bí-u yii: «M fātii wál-si m-biki, kɔŋkɔnnee m n̄h̄n̄ kí kp̄ú!» Ní u kíí ki bíi sūh̄. ¹⁰Toobii nìn nyī ki yík̄i ki cōom̄ ki gbéet̄i ki dī dicindi punyɔkɔpu ki nyáñ. ¹¹Toobiyaasi nìn cōom̄ ki túkuh̄-u, ki n̄h̄b̄ uj̄mee kaam ki púfi u-nimbiliŋ pu ní ki n̄h̄b̄-u tiŋan ki lī yii: «M-baa, ká dip̄ɔbil!» U nìn dū nnyɔkɔee ki n̄m̄tī u-nimbiliŋ ní ki n̄h̄b̄-u. ¹²Míh̄ boonee ní u dū u-n̄h̄lii liitil ki gbát̄i gbát̄i tinimp̄ɔn tin ká dinimbil kamaa poonee. ¹³Niinee Toobii yùkū ki lēeh̄ u-sil ní ki kíí ki bíi sūh̄ ki lī yii: «M-jip̄ɔɔn, m-nimbiliŋ walifin̄u, m fātii wál-si!» ¹⁴Ní u gíti lī yii:

«Tí nyɔŋk̄i Unimbɔti!

Tí nyɔŋk̄i u-yiŋkpaandi!

Tí nyɔŋk̄i u-circir tuuŋyi kɔkɔ! U-yiŋkpaandee n̄ n̄n̄ bí ti-pu!

Tí nyɔŋk̄i ituun kɔkɔ abin abin! Di sá yii ti-Dindaan di nìn dū

falaa nee ki tó m-pu, ama kɔŋkɔnnee m fātii wál m-jip̄ɔɔn Toobiyaasi.»

¹⁵Toobiyaasi nìn kɔ dicindin̄ n̄ ifaal ki jáam̄ Unimbɔti mp̄ɔn. Niinee ní u máafi u-baa u-saŋŋu nín cōom̄-u puee, n̄ animbil n̄in u cāabiŋee n̄ min ní u cáá Raguweel bisal Saarayee. Ní u gíti kúti ki lī yii: «Kp̄èè ùh̄ di d̄oŋee, u bí kɔŋkɔnnee Niiniifi tiŋki punyɔkɔki caŋin.»

¹⁶Toobii nìn bí ifaalin ki jáam̄ Unimbɔti ki cá kí t̄uŋk̄i u-coopu Niiniifi tiŋki punyɔkɔki watil pú. Niiniifi yab nín ká-u u cōom̄ sɔk̄om̄ii ubɔ kaa lī u-nyɔkɔpu ki kp̄oŋti-uee ní an n̄h̄-bi bitii. Toobii nìn s̄oŋn̄

báa n̄ma nimbiin yii Unimbɔti sūh̄ u-saai ní ki cúú u-nimbiliŋ ki n̄h̄biti. ¹⁷U nín sūtii p̄il̄ u-jip̄ɔɔn Toobiyaasi nimp̄uu Saarayee ní u mēē ki bíiñ u-pu ki lī yii: «M-bisal, sii n̄n̄ nsan! Tí nyɔŋk̄i a-Nimbɔtiu un di cáah̄-si ti-cee dooyee, m-bisal! Unimbɔti n̄ bíiñ a-baa pu! Ú bíiñ m-jip̄ɔɔn Toobiyaasi pu ní kí bíiñ si mun pu, m-bisal! Kɔ a-diikun, si n̄n̄ nsan! Sii di yì dibiindi n̄ mm̄ɔn! Kɔ-mi, m-bisal!»

¹⁸Ŋwiin gbantee, Juuda yab bin kɔkɔ nìn bí Niiniifi tiŋkinee nìn bí mm̄ɔŋkpaanni ní. ¹⁹Toobii weeb Ayiikaar n̄ Naadaan mun nìn d̄omiñ u-cee ki nìn bí ifaalin.

Rafayeel lēē u-ba ki dākā

12 ¹Bi jín tinimpucan jiŋaaliu ki d̄oŋyee ní Toobii yíiñ u-jip̄ɔɔn Toobiyaasi ki bí-u yii: «M-biki, kp̄èè kí p̄a a-bɔɔ un cēeh̄-see paati kí nyàab̄ tiba kí kūt̄i.» ²Ní Toobiyaasi kí-u yii: «M-baa, m̄ t̄i-u mana? Báa m yaa dū tigaajawan tin u tútuñ-mi m cáah̄ nee dijandi gba ki t̄i-u, maa bíil̄ tiba. ³U fātii gíiñn̄-mi n̄ n̄gbamp̄ɔn, ki cáah̄ m-nimp̄uu, ki tútuñ-mi m cáah̄ animbil ní ki gíti cáah̄ si mun. Mana ní m làá t̄i-u tíh̄ gbanti kɔkɔ pu?» ⁴Ní Toobii bí-u yii: «M-biki, an k̄itī ú f̄oŋ tin kɔkɔ u cáah̄ee dijandi.» ⁵Niinee Toobiyaasi yíiñ Rafayeel ní ki bí-u yii: «Ȳoŋn̄ tin kɔkɔ a cáah̄ee dijandi án n̄n̄ sá a-paati ní kí n̄n̄ cá n̄ n̄gbansɔŋfi!»

⁶Niinee Rafayeel yānt̄i Toobii n̄ u-jip̄ɔɔn Toobiyaasi nyáñ kinimp̄u-naatii ní u bí-bi yii: «Ní jáam̄maan

Unimbɔti kí māafi tin u n̄h̄ ki t̄i-nee binifoobi kɔkɔ nimbiin, bi mun n̄ jáam̄ kí gāā ilan kí nyɔŋk̄i u-yindi. Ní yānt̄i binib kɔkɔ n̄ bēē Unimbɔti tuuŋŋi kii n̄i nín máah̄ puee. Ní taa ti t̄aah̄ kí jáam̄-u. ⁷An n̄h̄ān̄ unil n̄ dū ubɔti bɔɔŋŋi kí bál, ama Unimbɔti tuuŋŋi n̄iŋŋee, an sá bí dūú gāā ilan ní kí nyānt̄i-n̄i kí bíl̄ mpaampiin pu.

Tí dū-n̄i kí gāā ilan kii an nín máah̄ puee. «Ŋjámaan tiŋan, ní tikpitīl̄ tiba kaa làá b̄añ-n̄i^s. ⁸Á n̄n̄ mēē n̄ mbaam̄n̄ kí n̄n̄ pūh̄ biwɔfib tiwan kí kp̄ánt̄i deedeedaan s̄oŋn̄ á dī ns̄aŋkpiti pu kí ká tigaajati^t. An s̄ó á p̄ɔ uwɔfi ki j̄itiñ á k̄oŋn̄ sindaariya kí kp̄úkuñ. ⁹Tiwamp̄okaal gbanti fiil̄ unil ki nyānt̄i n̄kúmin ní ki f̄nt̄i ikpiti kɔkɔ. Bin bin pūh̄ biwɔfib tiwaneē làá k̄āl̄ kitiŋ nee pu kí yúnt̄i. ¹⁰Bin bin n̄h̄ān̄ ikpitee n̄ bin kaa n̄h̄ān̄ deedeē tuuŋŋee sá b̄iñ bi-ba nannanliibi ní.

¹¹«Kɔŋkɔnnee, m làá t̄ùk̄u-ni ibaam̄n̄ kɔkɔ kaa làá bál-ni tiba. M dáá láá yānt̄i ni bēē tin bí nee yii: <An n̄h̄ān̄ unil n̄ dū ubɔti bɔɔŋŋi kí bál ní kí lēē Unimbɔti tuuŋŋi kí p̄ān̄ mpaampiin pu kii n̄i nín máah̄ puee. ¹²Too, n̄yunti n̄un a n̄n̄ bíi mēéyee, Toobii, ki kp̄ān̄ Saara muee, man di n̄n̄ f̄oŋ ni-wimmeem ki cá cūnn̄i ti-Dindaan tinyooldaan cee, ki kp̄ān̄ a nín n̄n̄ síb̄ bitaŋ-kpiibee mun. ¹³A nín kaa n̄n̄ gūgufi ki yānt̄i tijin tin a bíi j̄iŋee ki nyī ki yík̄i ki cūtī síb̄ utaŋkpiilee, ní Unimbɔti túnn̄i-mi a-cee m̄ c̄ŋk̄i-si. ¹⁴Ama n̄yunti gbanti mbaanti ní

Unimbɔti túnn̄i-mi m̄ cáah̄-si, kí kp̄āā cáah̄ a-coopu Saara mun. ¹⁵Man ní bi yī Rafayeel, ituun iluli in yú ti-Dindaan nyooti nimbiin, ki tūh̄n̄ atuun ki t̄i-uee n̄ubɔ^u.»

¹⁶Toobii n̄ Toobiyaasi kaa n̄n̄ gíti nyí tin poon bi bēē. Niinee bi t̄atī d̄oŋn̄ dicincibil ní tifaandi cúú-bi. ¹⁷Ama ní n̄h̄ñ bí-bi yii: «Ní taa f̄aŋk̄imaan tiba! Ŋgbansɔŋfi n̄ n̄n̄ bí ni-cee. Nín jáam̄maan ti-Dindaan n̄yunti kamaa! ¹⁸M nín n̄n̄ bí ni-ceeyee, an kaa sá yii m nín cáá kulaŋŋaŋf̄it̄iuee pu ní m n̄n̄ bí ni-cee, ama an sá Unimbɔti di là m̄iñ. Úh̄n̄ ní ni máah̄ kí n̄n̄ jáam̄ baabadal. Úh̄n̄ ní ni máah̄ kí n̄n̄ nyɔŋk̄i. ¹⁹Ni yaa n̄n̄ ká m bíi j̄iŋee, ibaam̄n̄ poonee, maa n̄n̄ baasii j̄iñ, ama an n̄h̄ān̄-ni kii m bíi j̄iŋee ní. ²⁰Míh̄ puee, nyɔŋk̄imaan ti-Dindaan kitiŋ nee pu, kí ȳoŋn̄ Unimbɔti yilpu. Kp̄èēmaan, m fātii gíti un di túnn̄i-mee cee dee. Ŋm̄amaan tin kɔkɔ b̄ān̄-nee kí bíl̄.» Ntuun lī m̄iñ ki d̄oŋyee ní ki yík̄i ki nín j̄oŋn̄ yilpu.

²¹Bi n̄n̄ yík̄i, ama baa n̄n̄ gíti n̄h̄ñ kí wál-n̄u. ²²Bi n̄n̄ bíi jáam̄ Unimbɔti, ki nyɔŋk̄i-u ní ki p̄ak̄a-u u-tuŋkpaanŋŋi n̄in ní u n̄n̄ n̄h̄ gbantee pu. Unimbɔti tuuŋŋu n̄ubɔ di n̄n̄ lēē n̄u-ba ki dākā-bi!

Toobii laŋŋu

13 ¹Niinee Toobii lī yii: ²«Tí nyɔŋk̄i Unimbɔti un bí dimaŋfalinee kí n̄n̄ cá jaanjaan!

Tí nyɔŋk̄i u-beel!

^f 11.9 kɔŋkɔnnee m n̄h̄ñ kí kp̄ú: dūú n̄m̄ant̄i n̄ Diny 46.30.

^s 12.7 kaa làá b̄añ-ni: dūú n̄m̄ant̄i n̄ 1 Peet 3.13.

^t 12.8 ns̄aŋkpiti pu kí ká tigaajati: dūú n̄m̄ant̄i n̄ Alaŋ 11.4.

^u 12.15 Dūú n̄m̄ant̄i n̄ Luuki 1.19, Dilee 8.2.

Ún di dátí unil tafal,
 ún di tí sūn isaa.
 U yàntí unil n̄ sintí áli
 ditaṅkpiilin,
 kí tin bà kitiṅ taapu taapu,
 ní kí dāá nyāntí-u niin kí gíiṅ
 binifoobi kansikin.
 Tiba kpá kaa bí u-pɔṅṅu taapu.
³ Isirayeel yab, nyɔṅkimaan-u
 atimbun nimbiin,
 atimbun ṅin kansikin u jīn-ni
 ni yāl ki kóee.
⁴ Niin muee, u yānti ni ká u nín
 sá ukpaan puee.
 Yòommaan-u yilpu binifoobi
 kɔkɔ nimbiin,
 di sá yii ún di sá ti-Dindaan,
 ti-Nimbɔtiu, ti-Baa^w!
 U sá Unimbɔti ní kí n̄n cá
 abin abin.
⁵ Ni-kpitii pu ní u dátí ni-tafal,
 ama u làá sɔ̄ ni-kɔkɔ saai.
 U làá nyāntí-ni atimbun ṅin
 kɔkɔn
 ni yāl ki tin bínnée ni.
⁶ Ŋwiin ṅun ni làá fātíí gítíí
 u-cee
 n̄ ni-pɔbil kɔkɔ n̄ ni-naṅki
 kɔkɔ,
 kí n̄n k̄iṅ ki bí ibaamɔnni
 u-nimbiinee,
 u làá dāá fātíí gítíí ni-cee ní
 kaa làá ti fātí u-boon kí tī-ni.
⁷ Kɔṅkɔnnee, kpèèmaan tin u ṅá
 ki tī-nee
 ní kí nyɔṅki-u mɔn.
 Nyɔṅkimaan ti-Dindaan
 deedeedaan
 ní kí yòon Ubɔti yilpu kí n̄n
 cá abin abin.

⁸ Mamee, m làá nyɔṅki-u kitiṅ
 kin poon
 ní bi cúú-mi kuyunuee.
 M làá dākà ditimbundi din
 ṅáaṅ ikpatee
 u-pɔṅṅu n̄ u nín sá ukpaan
 puee.
 Binikpitibee, fātíí gítíímaan,
 kí n̄n ṅáaṅ tin bí deedeeyee
 u-nimbiin.
 An yaa yī u làá fōo-ni
 ní kí dākà-ni u-laṅṅaṅfitiiku.
⁹ M yòontí m-Nimbɔtiu yilpu
 ní an mōn-mi yilpu Bɔtiu pu.
¹⁰ Bi-kɔkɔ n̄ l̄i yii u sá ukpaan
 ní kí nyɔṅki-u Jeerusaleem
 tiṅkin!

Jeerusaleem, circir tiṅki,
 Unimbɔti dáal a-tafal
 a-biyaamu tuuṅṅi pu,
 ama u làá gítí sɔ̄ bin bin
 tɔ̄-uee saai.
¹¹ Ní nyɔṅkimaan ti-Dindaan an
 n̄n máaṅ puee,
 ní nyɔṅkimaan Ubɔti un bí kí
 n̄n cá jaanjaanee,
 án n̄n làá ṅá pu bí fātíí
 mā u-diiku a-cee n̄
 dipɔɔpindee.
¹² Ti-Dindaan n̄ tī bin kɔkɔ bi
 cúú kuyunuee dipɔɔpindi!
 Ú dākà bifalaadambi bin kɔkɔ
 bí a-ceeyee
 dineendi kí n̄n cá cá
 jaanjaan.
¹³ Ŋwalifikpaan ṅubɔ làá ṅm̄ntí
 kitiṅ jaanṅi kɔkɔ pu.
 Atimbun ṅin bí an dátèe tikpil
 n̄ kitiṅ kúntilammu kɔkɔ nib

làá dāá dāaṅ a-circir yindi
 cee,
 kí n̄n ṅúbiṅ saraabi tikpil kí
 tī yilpu Bɔtiu.
 Binib bin bí ki dōoṅee làá dāá
 tī-si mmɔn,
 ní bi làá dāá n̄n yī-si kitiṅ
 kin bi lēeyee abin abin.
¹⁴ Mbusu dɔ̄ ki cí bin di síí-see!
 Mbusu dɔ̄ ki cí bin kɔkɔ làá
 bīl-si kí wīl a-guṅṅi,
 n̄ bin kɔkɔ làá kpēelikí
 a-gunlɔkɔṅṅi
 kí sēe a-diiṅṅi ṅṅmee!
 Ama Unimbɔti làá biṅ bin kɔkɔ
 làá dāá fāṅki-see kí n̄n cá
 jaanjaan!
¹⁵ N̄n fāal deedeedambi pu,
 di sá yii bi làá kóon-bi kí kpāfi
 ní bí jāam̄ ti-Dindaan abin
 abin.
 Bin nēeṅ-see bí mmɔnneeee!
 Bin bin fāal a-batɔl puee bí
 mmɔnni!
¹⁶ Bin kɔkɔ sūn a-pu,
 bi n̄n dáal a-tafal puee bí
 mmɔnneeee!
 Di sá yii bi làá dāá fāal a-pu
 ní bi n̄ si n̄ dāá kpāfi kí jī
 mmɔn kí n̄n cá jaanjaan.
 Tiṅman, m jāam̄ ti-Dindaan,
 Ubɔtikpaan,
¹⁷ kun puee bi làá dāá fātíí mā
 Jeerusaleem
 ní bí dāá mā a-Diiku kitiṅin kí
 n̄n cá abin abin.
 An làá n̄n mōn-mi m-nibul din
 kíṅee
 yaa ká a-nyooti ní ki nyɔṅki
 sii yilpu Bɔtiuee.

Bi làá dāá dū ataṅkpamɔnti ṅin
 bi yī safiir n̄ eemeeroodee
 ní kí mā Jeerusaleem
 punyɔmmu,
 ní kí dāá dū ataṅkpamɔnti kí
 mā a-guṅṅi kɔkɔ.
 Bi làá dāá dū sindaariya
 ní kí mā Jeerusaleem
 gunlɔkɔṅṅi,
 ní kí dāá dū sindaariyamɔnti
 kí mā
 agun ṅin boon bi bāalee.
 Ataṅkpamɔnti ṅin bi yī
 eeskaarbuukil
 n̄ ṅin nyānni Oofiiree^y
 ní bi làá dāá dūú cīl
 Jeerusaleem danṅi.
¹⁸ Bi làá dāá gāa dipɔɔpindi laṅyi
 Jeerusaleem punyɔmmu pú
 ní ilan dāa gbòon pòɔɔ
 ki-diiṅṅi kɔkɔn yii:
 < Aleeluya! Jāam̄maan
 Isirayeel Nimbɔtiu! >
 Ní bin ní bi lútèe n̄ dāá jāam̄
 ti-Dindaan
 circir yindi kí n̄n cá talku.»

14 ¹Toobii n̄n gāa nlan ṅun ki
 jāam̄ ti-Dindaanee n̄n kúnti
 puee dee.

Toobii kúm

²Toobii n̄n cáá abin dilaataal n̄
 saalaa n̄ ali ní ki dōon u-ṅaliṅ pu
 n̄ ṅgbansɔṅfi, ní bi síb-u n̄ tinyool
 Niiniifi tiṅkin. U n̄n cáá abin
 imuṅku ita n̄ ali ní ki kpánti uṅfu.
 U n̄n pòkèe, u n̄n bí digbilin ní ki
 n̄n pūn biwɔfib tiwan. U n̄n pée
 gbíntii jāam̄ Unimbɔti ní ki nyɔṅki-u
 u n̄n sá ukpaanee pu.

^w 13.4 ti-Baa: dūú ṅm̄ntí n̄ Yees 63.16, 64.7.

^y 13.17 Oofiiree: kpèè 1 Bib 9.28. - Dū uyakatika gbandi kɔkɔ kí ṅm̄nti n̄ Yees 54.11-12,
 Dilee 21.18-21.

³Kí wàatī ú kpúee ní u yíiín u-jipɔɔn Toobiyaasi ní ki tī-u isanjki nee yii: «M-biki, kpáã a-biyaamu kí búntí. ⁴Ŋá malaa kí nīn cá Meedii, di sá yii Unimbɔti bɔnaatiliu nīn nīn sòoñ tibɔti tin kí tɔ Niiniifi tiŋki puee, m fōo-tì ki kífí. An làá péee jīti mīn ní, ní nnaabu í jēetí Asuur nī Niiniifi timmu pu. Tin kɔkɔ ní Isirayeel bɔnaatiliibi bin Unimbɔti nīn túnnée sòoñee làá bàñ mīn. Tin bi nīn sòoñee, tiba kaa làá bàtī. Ti-yuntiŋu yaa bàñee, an làá ŋá mīn. A yaa bí Meedii tiŋkin, a làá nīn bí ŋgbansɔŋfin ki jítiñ a yaa bí Asuur nī Babiloon timmun. Di sá yii m nyí ní ki fōo ki kífí yii tin kɔkɔ Unimbɔti sòoñ ki síiñee kaa làá gbíntí fám, see an ŋá mīn. Tin Unimbɔti bɔnaatiliibi sòoñee, tiba kaa làá gbíntí fám kaa ŋá mīn. Bi làá kàãn ti-nabiyaamu mun dáá gbíntii kòd Isirayeel tiŋkinee ní kí cúú-bi kí cùnñi ndandati kuyunŋu kí wàatī kitimmɔntii nee. Isirayeel tiŋki làá dáá ddoñ kikuliŋŋi ní ubɔ kaa dáa gítí kòd Samaarii àá Jeerusaleem timmun^a. Bi làá dáá sēē kunimbɔtidii ŋŋmi ní kú dáá lítí ŋyunti ŋubɔ poon. ⁵Ama Unimbɔti làá dáá fātíí sō bi-saai ní kí fātíí gíiñnī-bi Isirayeel tiŋkin^b. Bi làá dáá fātíí mā kunimbɔtidii, ama kuaa làá dáá nīn ŋāñ ki bàñ kupeepeekaauuee kí cáá sāa Unimbɔti nīn síiñ ŋyunti ŋunŋyee í nín bàñ. Mīn boonee, bi-kɔkɔ làá dáá fātíí nyānní kuyunŋun kí gítí ní kí fātíí mā Jeerusaleem tiŋki kí nīn ŋāñ tiŋan pu. Bi làá dáá fātíí mā kunimbɔtidii niin kí nóó nī Isirayeel

bɔnaatiliibi nīn nīn sòoñ ku-pu pu ki síiñee. ⁶Atimbun ŋin bí kitiŋ puee kɔkɔ làá dáá fātíí gítíí ní kí nīn fāŋkí Unimbɔti nī ibaamɔn poon. Bi-kɔkɔ làá fá bi-waŋŋi ŋin mɔntí-bi ki cān-bi diyɔntilinee ní kí dáá gāā ilan kí nyɔŋkí talku Nimbɔtiu kí nīn ŋāãn tin bí deedeeyee. ⁷Isirayeel yab bin kɔkɔ Unimbɔti làá dáá fīi ŋyunti gbantee làá dáá téetí u-pu ibaamɔn poon, ní kí dáá kóoñ kí kpāfi kí gítíí Jeerusaleem tiŋkin. Bi làá dáá kāl Abraam tiŋki kin bi làá dáá dūú tī-bee poon nī ŋgbansɔŋfi kí nīn cá cá jaanjaan. Bin bin nēēñ Unimbɔti tiŋman puee làá dáá nīn bí dipɔɔpindin. Ama bin ŋāãn ikpiti nī tin kaa kítèe làá dáá wāŋkí kitiŋ pu.

⁸⁻⁹«Kɔŋkɔnnēe m-biyaamu, m-bɔkpaŋŋi sēē. Nóómaan Unimbɔti nī mbaamɔn ní kí ŋá tin fáatiñ-uee. Bīfīmaan ni-biyaamu bí nīn bí deedeē kí nīn pūñ biwɔfib tiwan. Bí nīn téetí Unimbɔti pu kí nīn nyɔŋkí u-yindi tikɔkɔ poon nī mbaamɔn nī bi-pɔŋŋu kɔkɔ.

«Ama sii m-bikee, yīkí Niiniifi tiŋkin, taa gbíntí doo. A yaa láa síb a-na ki kól-mee, á taa ti kāl kunyabambaantiiu kitiŋ nee pu. Di sá yii m wāl, ikpiti kpátii gbí kitiŋ nee pu ní binib bí kí mɔntí tɔb kaa gbèentí, ní an kaa kpáaa cáá-bi icoo. ¹⁰M-biki, kpèè Naadaan nín ŋá u-baa Ayiikaar un fōo-u ki kpèe-uee puee. Nī u-nimbiliŋ kpìrrr ní u dū-u ki síb. Ama un u ŋá mimmee nimbiin ní Unimbɔti pāñ-u icoo bɔti gbanti paati. Ayiikaar nīn fātíí gítíí

^a 14.4 Samaarii àá Jeerusaleem timmun: kpèè 2 Bib 17.5-6, 25.1-21.

^b 14.5 Isirayeel tiŋkin: kpèè Eesi 1.1-5.

ŋwalifin ama ní bi dū Naadaan ki tɔ talku bɔmbɔndin, kun puee u nīn nyāãb kí kpò Ayiikaar. Ayiikaar nīn nyāñ ŋkúm taliŋku kun Naadaan nīn píl-uee, di sá yii u nīn pūñ biwɔfib tiwan. Ama ní Naadaan kó kutaliŋŋu kun di kūu-uee gbantin. ¹¹An puee m-biyaamu, kpèè kun di bàñ un pūñ biwɔfib tiwaneē nī tin di bàñ ukpitiŋalee. Ikpiti diŋál cāabiñ ŋkúm ní.

Kɔŋkɔnnēe m gbìl m-ban dimaŋfal nín bíí fēēñ-mee.»

Bi nīn dū-u ki bíl u-lambaŋki pu, ní u sīntì. Bi nīn síb-u nī tinyool ní.

Toobiyaasi kúm

¹²Ŋyunti ŋun Toobiyaasi na kpíyee ní u síb-u ki kól u-baa. Mīn boonee ní u yōoñ u-nimpuu ki nín

cá Meedii ki cūtii kó Eekibataani tiŋkin, u-coo Raguweel cee. ¹³Toobiyaasi nīn kpèe u-coobi tiŋan bi-putin. U nīn síb-bi Eekibataani tiŋki kin bí Meedii tiŋkinee ní kí jín Raguweel wanti difakal, kii u nín jín u-baa Toobii wanti difakal puee.

¹⁴U nīn cáá abin dilaataal nī abin saalku nī ali ní ki nín kpíl, ní bàá ŋma nīn tɔ-u. ¹⁵Kí wàatī ú kpúee, u nīn gbìl bi nín nāãn Niiniifi tiŋki puee. U nīn ká Niiniifi yab bin Meedii bɔtiu Siyasaar nīn cúuñ kuyunŋu ki cáãn Meedii tiŋkinee. U nīn nyɔŋkí Unimbɔti tin ní u nīn ŋá Niiniifi nī Asuur yabee. Kí wàatī ú kpúee, u nīn faal bi nín nāãn Niiniifi tiŋkee pu, ní kí nyɔŋkí ti-Dindaan Unimbɔti un máãn inyɔŋki kí nīn cá cá jaanjaanee. Ameeni.